

Den grønlandske kriminallov og dens sociologiske baggrund*.

Af VERNER GOLDSCHMIDT.

III. Kriminalloven og dens tilblivelse.

I 1950 blev det af Statsministeriet overdraget mig at udarbejde et udkast til en straffelov for Grønland. Der kunne tænkes to fremgangsmåder. Man kunne foretage en kodifikation af den grønlandske retspraksis, dog således at der skabtes en lov, der ikke alene skulle anvendes for den del af befolkningen i Grønland, som hidtil havde været underlagt den ovenfor beskrevne kriminalret, men som også skulle anvendes over for de personer, som hidtil havde været underlagt den danske straffelov. En anden mulighed var at indføre den danske straffelov i Grønland også for den del af befolkningen, som hidtil havde stået under grønlandsk ret, idet man så naturligvis måtte være forberedt på at foretage visse væsentlige modifikationer under hensyn til de særlige geografiske og kulturelle forhold. Jeg valgte ikke at gøre forsøg på at indføre dansk strafferet i Grønland, men i stedet, i hvert fald i princippet, at forsøge en kodifikation af den grønlandske praksis.

Den grønlandske retspraksis var udtryk for, at de grønlandske retshåndhævere på en helt anden måde, end det kendtes i dansk kriminalret, adskille skyldfastsættelsen fra sanktionsfastsættelsen.

Det så ud til, at skyldfastsættelsen i det væsentlige fandt sted på samme grundlag som inden for dansk kriminalret, medens sanktionsfastsættelsen i langt højere grad var bestemt af en totalvurdering af gerningsmandens individuelle og sociale situation i pådømmelsesøjeblikket.

Dette væsentlige karaktertræk ved grønlandsk retspraksis gjorde det nærliggende at søge støtte i Enrico Ferri's udkast til straffelov 1921²⁷). Dette var så meget mere naturligt, som man i hidtidig grønlandsk praksis ligesom foreslået i udkastet har fulgt en fremgangsmåde, hvorefter man vælger reaktionsmiddel uden at arbejde med tilregnelighedsbegrebet.

Det er indlysende, at det italienske udkast, som byggede på geografiske og kulturelle forudsætninger, der var vidt forskellige fra dem, som en grønlandsk lov ville have, ikke kunne anvendes uden videre som forarbejde til en grønlandsk kriminallov. Dets

*) Fortsat fra forrige hæfte.

²⁷) Jvfr. *Relazione sul Progetto Preliminare di Codice Penale Italiano libro I*, Roma 1921, anmeldt af P. Kjerschow, *Tidsskrift for Retsvidenskab*, 1926, hefte 2, p. 212 ff.

betydning blev navnlig, at det gav anvisning på et reaktionsmønster, hvorefter reglerne om forbrydelser og reglerne om reaktioner var adskilt. Der var iøvrigt den meget betydelige forskel på baggrunden for det italienske udkast og for det udkast, som jeg skulle udarbejde, at det første var udtryk for en ideologisk kamp mod det daværende strafferetlige reaktionssystem i Italien, medens det grønlandske udkast var et forsøg på at kodificere den grønlandske retspraksis. Det udsprang således ikke af nogen bestemt kriminalretlig ideologi, om end den italienske og den tilsvarende svenske kriminalpolitiske retning såvel som herskende dansk kriminalretlig teori har øvet indflydelse på den måde, hvorpå jeg opfattede, systematiserede og karakteriserede det reaktionssystem, som jeg under opholdet i Grønland havde fået kendskab til²⁸⁾.

Kriminallovudkastet har været behandlet i 2 landsrådsamlinger, i Justitsministeriet og i Den permanente Straffelovskommission²⁹⁾.

Loven, som trådte i kraft 15. juni 1954, består af 35 kapitler med ialt 122 paragraffer. Den er delt i 2 dele, som hver igen har 2 underafsnit. Dens systematik fremgår af følgende oversigt:

1. del. Om forbrydelser.

1. afsnit. Almindelige bestemmelser.

- §§ 1—4. Lovens anvendelsesområde.
- §§ 5—6. Nødværge og nødret.
- §§ 7—9. Uagtsomhed, forsøg og medvirken.
- § 10. Ung alder.

2. afsnit. De enkelte forbrydelser.

- §§ 11—81. Gerningsindholdsbeskrivelser.

2. del. Om forbrydelsens retsfølger.

1. afsnit. Almindelige bestemmelser.

- §§ 82—84. Påtalen.
- §§ 85—93. Foranstaltningerne.

2. afsnit. De enkelte foranstaltninger.

- §§ 94—113. Beskrivelse af foranstaltningerne.
- §§ 114—116. Foranstaltningsnævn.
- §§ 117—122. Andre bestemmelser.

²⁸⁾ Under udarbejdelsen af det første udkast til kriminalloven blev grundlæggende synspunkter drøftet med Stephan Hurwitz og Louis le Maire. Også Ivar Strahl har ydet værdifuld vejledning, ligesom Karl Schlyter og Filippo Gramatica har været kilder til inspiration, jvfr. iøvrigt Gramatica, *La Legge contro l'antisocialità per la Repubblica di Cuba*, vol. I, Genova 1938, vol. II, Roma 1941.

²⁹⁾ Ekstraktudskrifter af landsrådsmøderne, indledning til straffelovskommissionens betænkning af 3. marts 1951 og justitsministeriets bemærkninger til betænkningen i skrivelse af 26. juni 1951 findes som bilag til lovforslagets bemærkninger. Straffelovskommissionens betænkning er iøvrigt utrykt.

Fra et kriminalvidenskabeligt synspunkt knytter den væsentligste interesse sig til reglerne om forbrydelsens retsfølger. Jeg skal dog også omtale lovens 1. del, ikke alene for at belyse den sammenhæng, der består mellem de to dele, men også for at påvise nogle af de kriminaliseringsproblemer, som en lov af denne type medfører.

Når loven anvender betegnelsen „kriminallov“ i stedet for straflov, skyldes dette ikke, at straf er afskaffet i loven. Det synes ikke muligt i et system som det foreliggende at skelne skarpt mellem straf og andre retsfølger. Jeg er af den opfattelse, at *repressive elementer*, her forstået som „behov“ for at modvirke personer, der „forbryder“ sig, *indgår i alle tilfælde, hvor reaktioner finder sted*, hvad enten der er tale om pålæggelse af bøde eller om at dømme en farlig sindssyg til anbringelse på sindssygehospital. Der er i alle tilfælde tale om med det ene eller andet middel at gribe ind i gerningsmandens interessesfære eller integritet. Hvor meget eller hvor lidt retsreaktionernes repressive elementer ledsager elementer af reparativ eller eliminerende karakter, er det næppe muligt at sige meget om, før man mere indgående og systematisk har taget stilling til hvert af de individer eller grupper af individer, som medvirker til reaktionerne.

Ordet „kriminallov“ er valgt som betegnelse for loven for at fastslå, at straffen, således som den opfattes traditionelt, kun er et enkelt af de reaktionsmidler, som loven hjemler adgang til at anvende. Dertil kommer, at det over for ikke-grønlandske retsmyndigheder, som har deres virke i Grønland, kan have betydning at understrege, at de tilvante strafferetlige begreber og retsteoretiske synspunkter ikke uden videre vil kunne anvendes inden for det grønlandske kriminalretlige reaktionssystem³⁰).

Medens den hidtidige grønlandske kriminalret som nævnt var ulovbestemt, fastslår kriminalloven i § 1, at *lovens foranstaltninger kun kan idømmes for et forhold, som omhandles i loven, eller ganske må ligestilles med et sådant*³¹).

Om lovens *stedlige virkeområde* findes der regler i § 4, som betegner en nydannelse i forhold til hidtidig grønlandsk ret. Bestemmelsen fastslår det princip, at loven finder anvendelse på alle personer i Grønland uanset deres afstamning og hidtidige retsstilling. Territorialitetsprincippet er dog ikke gennemført undtagelsesfrit, idet det bestemmes, at en kriminel sag mod en person, der ikke har bopæl i Grønland, eller som har en løsere tilknytning til landet, kan anlægges eller henvises til forfølgning i Danmark i henhold til den dér gældende straffelovgivning.

Efter denne bestemmelse er det alene tilknytning til Grønland,

³⁰) Jvf. lovforslagets bemærkninger p. 25.

³¹) Der gøres i § 117 visse undtagelser herfra.

som er afgørende for jurisdiktionsspørgsmålet. Det grundlæggende synspunkt er, at der kan foreligge tilfælde, hvor det dels vil være en særlig belastning for det grønlandske samfund at fuldbyrde foranstaltninger mod en person, som ikke hører hjemme i landet, dels vil være uhensigtsmæssigt, fordi lovens foranstaltninger ikke tager sigte på at gøre kriminelle egnede til at leve i Danmark men under de grønlandske samfundsforhold³²).

Dette betyder, at folk bosat i Danmark, som eksempelvis er på sæsonarbejde i Grønland og dér forbryder sig, ikke vil få endelig dom ved grønlandsk domstol men ved dansk, og at dansk straffet vil blive lagt til grund ved pådømmelsen. Det er iøvrigt også indlysende, at kriminallovens foranstaltninger ikke kan forventes at have de tilsigtede virkninger på en person, som f. eks. gentagne gange har været idømt fængselsstraf i Danmark. En foranstaltning som tvangsuddannelse forudsætter, at domfældte er en person, som kan have interesse i et erhverv, hvortil uddannelse kan finde sted i Grønland.

Kriminalloven indeholder *ikke regler om den personlige tilregnelighed*, idet foranstaltningssystemet indebærer, at domstolene har adgang til i den konkrete sag at vælge den reaktion, som ud fra et individual- og socialpsykologisk hensyn findes mest hensigtsmæssig³³). Ved anvendelsen af loven spørges der ikke, om tiltalte med hensyn til psyke i større eller mindre grad falder uden for, hvad man anser for normalt. Der spørges alene om, hvad der i den konkrete situation *i domsøjeblikket* under hensyn til ham og de sociale gruppers forhold til ham vil være nødvendigt³⁴). Man har sagt, at kriminallovens foranstaltningssystem svarer til det system, som ligger i den danske straffelovs § 70. Dette er for så vidt rigtigt, som kriminalloven principielt giver mulighed for inden for de grænser, som kulturtraditionen og humane hensyn fastsætter, at vælge et hvilket som helst reaktionsmiddel over for den pågældende. Dette vil blive omtalt mere indgående under den nærmere gennemgang af foranstaltningssystemet.

Som det fremgår af ovenstående oversigt over lovens systematik, indeholder 2. afsnit af lovens 1. del *et katalog over forbrydelser*. Opbygningen af denne del af loven frembød betydelige vanskeligheder. På den ene side førte adskillelsen mellem regler om forbrydelser og regler om foranstaltninger ind på den tanke, at antallet af forbrydelsestyper kunne reduceres betydeligt i forhold til antallet i den danske straffelov, idet *en differentiering i strafudmålingsøjemed ville være unødvendig*. For en umiddelbar be-

³²) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 27.

³³) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 25—26.

³⁴) Også m. h. t. handlinger begået under beruselse spørges alene om hvilken foranstaltning, som er nødvendig ud fra en bedømmelse af situationen, som den foreligger i domsøjeblikket.

tragtning måtte det være tilstrækkeligt i ganske få bestemmelser at angive de yderste grænser for individernes adfærdsfrihed. Heroverfor stod imidlertid princippet om „*nullum crimen sine lege*“.

Princippet har ingen tradition i Grønland, men loven skulle jo udstrækkes til også at gælde for personer, som hidtil havde stået under dansk strafferet. I det første udkast til kriminalloven var der forsøgt visse vidtgående sammentrækninger af de i den danske straffelov beskrevne gerningsindhold. Der fandtes således ikke nogen til straffelovens § 119 svarende bestemmelse om forbrydelser mod den offentlige myndighed, idet såvel vold som trusel om vold og de andre dér beskrevne adfærdstyper var kriminaliserede som almindelige forbrydelser. Der var heller ikke terminologisk foretaget nogen udskillelse mellem manddrab og uagtsonomt manddrab. Endelig var forbrydelserne: bedrageri, underslæb, mandatsvig og skyldnersvig samlet i een bestemmelse under betegnelsen bedrageri.

Det viste sig imidlertid kun i begrænset omfang muligt at foretage en sådan reduktion af forbrydelsestyper. Fra landsrådernes side ønskede man en særlig bestemmelse om forbrydelser mod den offentlige myndighed, ligesom man ønskede forbrydelsestyperne manddrab og uagtsonomt manddrab beskrevet hver for sig³⁵). Grunden hertil var, at der fandtes traditionelle forbrydelsesbegreber, som ikke ønskedes udvisket, formentlig ud fra det synspunkt, at man var interesseret i at bevare en etisk vurderende differentiering af de pågældende gerningsindhold. Det må også erkendes, at der ikke foreligger nogen hindring for, at man terminologisk klassificerer forbrydelserne efter deres „grovhed“, samtidig med at man står frit i valget af reaktionsmiddel i det konkrete tilfælde. Der foreligger ikke så få sager i ældre grønlandsk praksis, hvor retten fastslår, at det er en grov forbrydelse, der er begået, samtidig med at den vælger en lidet indgribende reaktion over for tiltalte. Noget sådant er jo heller ikke ukendt efter dansk strafferet, hvor man kan idømme en relativt streng straf for en grov forbrydelse for derefter ad benådningsvejen at gøre reaktionen mindre indgribende.

Forsåvidt angår berigelsesforbrydelserne, kunne straffelovskommissionen tiltræde udkastets sammenlægning af de i den danske straffelov hjemlede berigelsesforbrydelser og andre strafbare formuekrænkelser under een fælles betegnelse: formueforbrydelser; men den fandt det ikke forsvarligt at forlade den i straffeloven anvendte systematik, der skelner mellem underslæb, bedrageri, mandatsvig og skyldnersvig, væsentligst ud fra den betragtning, at det var vanskeligt at overskue de logiske og fortolkningsrelevante konsekvenser af en sammenlægning af disse

³⁵) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 46, bilag 1.

forbrydelseskategorier. Man var i denne forbindelse opmærksom på, at det økonomiske liv i øjeblikkets Grønland vel er meget enkelt, men at det i en nærmere fremtid kan udvikle sig³⁶⁾. Hvis det sker, vil det formentlig være mest hensigtsmæssigt, at have regler, der svarer til straffelovens. Kommissionen kunne tiltræde, at der i udkastet ikke fandtes særskilte regler om pengeafpresning og røveri, da disse forhold omfattes af reglerne om ulovlig tvang, vold og tyveri. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at der ikke i grønlandsk tradition findes begreber som pengeafpresning og røveri.

Trods kravet om en ikke ubetydelig differentiering af forbrydelsestyperne har det dog på andre punkter været muligt at foretage forenklinger. Som yderligere eksempel kan nævnes, at lovens § 60 bestemmer, at man kan dømmes for vold, når man „forsætligt beskadiger eller krænker en andens legeme“. Det samme gælder den, „som uagtsomt tilføjer en anden betydelig skade på legeme eller helbred“. Bestemmelsen svarer til §§ 244—246 og § 249 i straffeloven³⁷⁾.

Når loven som udtryk for, at gerningsindholdets realisation medfører ansvar til foranstaltninger, anvender ordet „dømmes“ i stedet for „straffes“, har det samme begrundelse som lovens anvendelse af betegnelsen „kriminal-“ i stedet for „straffelov“.

Som nævnt svarer *kriminallovens kriminaliseringer i det store og hele til den danske straffelovs* med den modifikation, som følger af de gennemførte forenklinger. *På enkelte områder har det dog under hensyn til grønlandsk levevis og opfattelse været nødvendigt at fravige dansk rets regler.* Dette gælder f. eks. bestemmelsen i § 24, hvorefter den, som „forsætligt eller ved grov uagtsomhed bringer sig eller andre i beruset tilstand og derved udsætter andres person eller betydelige formueverdier for fare“, dømmes for „alkoholmisbrug“.

Bestemmelsen er beslægtet med den danske straffelovs § 138, stk. 1, men går langt videre, idet den i modsætning til denne også omhandler den, som forsætligt eller ved grov uagtsomhed bringer *andre* i beruset tilstand. Reglen blev drøftet indgående under udvalgsbehandlingen i folketinget, idet man nærede frygt for, at den var for vidtgående. Man modificerede den dog ikke under hensyn til, at den havde støtte i hidtidig grønlandsk retspraksis og måtte ses på baggrund af, at alkoholmisbrug er særlig farlig i Grønland dels på grund af befolkningens store påvirkelighed over for spiritus, dels på grund af at faren for ulykker under beruselse (drukning, ihjelfrysning) er større i Grønland end i Danmark. Man udtalte, at bestemmelsen må betragtes som en beskyttelses-

³⁶⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 62, bilag 3.

³⁷⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 32.

forholdsregel imod alkoholmisbrug, og at den vil være påkrævet i den nuværende overgangstid, hvor grønlanderne endnu ikke har vænnet sig til den øgede adgang til at skaffe sig alkohol. Det fremhæves i udvalgsbetænkningen, at navnlig de grønlandske udvalgsmedlemmer ønskede reglen opretholdt i uændret form³⁸⁾.

Med de forestillinger, som almindeligt råder i Danmark med hensyn til den grønlandske befolknings seksuelle adfærd og sexualmoral, kan lovens regler om forbrydelser mod kønssædeligheden forekomme overraskende, forsåvidt som de svarer til de danske. Gennem den juridiske ekspeditions undersøgelser blev fremdraget udtalelser fra grønlandske myndighedspersoner og læger samt sagsreferater, som gav udtryk for, at man i visse kredse af befolkningen har en anden sexualopfattelse end den, der officielt anerkendes i Danmark. Dette gjaldt eksempelvis bedømmelsen af voldtægt, voksnes seksuelle forhold til mindreårige samt indstillingen til blufærdighedskrænkelser³⁹⁾.

Spørgsmålet var, om der burde tages hensyn til forholdene i disse befolkningskredse, eller om man skulle følge retspraksis, som i det store og hele lå på linje med dansk retsopfattelse. Da loven ikke blot skal anvendes på den del af befolkningen, som hidtil har stået under grønlandsk ret, kriminaliserede man i overensstemmelse med dansk ret, idet man bl. a. fandt det betænkeligt, at der i Grønland kunne skabes ly for personer, som f. eks. har en konstitutionelt betinget sexuel interesse for mindreårige. I lovforslagets bemærkninger udtales det dog, at man finder det hensigtsmæssigt, at der i de almindelige påtalerregler åbnes mulighed for ikke at rejse tiltale i tilfælde, hvor seksuelle forbrydelser skyldes lokal traditionel moralopfattelse, idet man dér i stedet kunne sætte ind med oplysningsarbejde og anden forebyggende virksomhed.

Det her foreliggende kulturkontaktproblem understregedes under behandlingen i Folketinget, idet Sydgrønlands repræsentant med skarphed vendte sig imod forslaget bemærkninger om en særlig sexualmoral i visse kredse af befolkningen⁴⁰⁾.

Det præg af „konservatisme“, som man således kan finde i lovens regler om forbrydelser, skyldes, som det vil forstås, ikke en ensidig overførelse af danske synspunkter til det grønlandske retssystem, men er begrundet i den i Grønland fremherskende moralopfattelse, som igen støtter sig på 200 års intensiv kristelig-etisk påvirkning af den grønlandske befolkning.

Lovens 2. del indeholder regler om forbrydelsens retsfølger, som dækkes af udtrykket *foranstaltninger*.

³⁸⁾ Jvfr. folketingsudvalgets betænkning af 28. januar 1954 p. 3.

³⁹⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 31.

⁴⁰⁾ Jvfr. folketingets forhandling 5. februar 1954 sp. 3108—3110.

1. afsnit indeholder regler om *påtalen*, der er *offentlig* for alle i loven omhandlede forbrydelser. Reglerne stemmer med den hidtidige grønlandske retstilstand. Når man ønsker at blive stående ved en sådan ordning, skyldes det, at man i den kommende tid, hvor nye retsregler og nye retsproblemer kommer til at spille en betydelig rolle, har behov for, at myndighederne i størst muligt omfang har hånd i hanke med udviklingen⁴¹).

Forældelsesbestemmelserne knytter sig i loven til reglen om *påtalen*⁴²). Disse bestemmelser har givet anledning til tvivl både i Straffelovskommissionen, Justitsministeriet og under behandlingen i Folketinget⁴³). Det oprindelige udkast indeholdt en bestemmelse om, at påtale ikke finder sted, når der er forløbet så lang tid efter, at en lovovertrædelse er begået, at forudsætningerne for anvendelse af lovens foranstaltninger ikke længere skønnes at være til stede. Et mindretal i Straffelovskommissionen fandt, at en forældelsesbestemmelse, som i første række er udtryk for hensynet til den forløbne tid, let vil miste sin særlige karakter, hvis den overhovedet ingen frist indeholder. Et flertal i kommissionen fandt det imidlertid ikke hensigtsmæssigt at gennemføre nogen bestemt forældelsesfrist ud fra den betragtning, at det næppe vil være muligt at fastsætte en frist, som giver udtryk for det faktiske behov for at lade sagen falde på grund af længere tids forløb. Dertil kommer, at loven indeholder en række bestemmelser, som mere nøje angiver de hensyn, som i almindelighed er vejledende for spørgsmålet om anvendelse af foranstaltninger⁴⁴).

Under behandlingen i Folketinget gav man i udvalget udtryk for, at man fandt reglen for ubestemt, forsåvidt angår den, som har begået en mindre alvorlig forbrydelse, idet en sådan overtræder skønnes at have krav på at føle sig sikker mod retsforfølgning, når en bestemt angivet kortere tid er forløbet. Ved lovens endelige vedtagelse fulgte man udvalgets indstilling, *hvorefter påtale ikke finder sted, enten når der alene ville være blevet idømt bøde eller konfiskation, og der er forløbet 2 år efter lovovertrædelsens ophør*⁴⁵), eller når der er forløbet så lang tid, efter at en lovovertrædelse er begået, at forudsætningerne for iværksættelse af lovens foranstaltninger ikke længere skønnes at være til stede.

⁴¹) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 35, hvor det også tillægges betydning, „at man har mulighed for at dæmme op for eventuel retshaveriskhed inspireret af, at der nu indføres detaljerede, skrevne regler om, hvad der anses for kriminelt“.

⁴²) Jvfr. § 83.

⁴³) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 35 og p. 63, bilag 4 samt folketingsudvalgets betænkning af 28. januar 1954 p. 3—4.

⁴⁴) Jvfr. hertil Stephan Hurwitz, Den danske kriminalret, Almindelig del, København 1950—52, p. 200—201.

⁴⁵) Medmindre der foreligger overtrædelse af bestemmelser om offentlige skatter og afgifter, hvorved pligtige ydelser søges unddraget det offentlige.

Ved afgørelsen af, om påtalen i et givet tilfælde kan anses for forældet, må der, når det drejer sig om de *mere indgribende foranstaltninger*, i første række tages hensyn til, om der er forløbet så lang tid, efter at forbrydelsen er begået, at gerningsmandens kriminalitetsfri vandel indicerer, at der ikke længere er behov for at underkaste ham foranstaltninger, idet en domfældelse i så fald blot ville være egnet til at skade såvel ud fra et individualistisk som ud fra et samfundsmæssigt synspunkt. Såfremt retten finder, at påtale i medfør af de nævnte bestemmelser burde have været undladt, skal den frifinde. Retten har iøvrigt den mulighed, at den, hvis den ikke finder grund til at frifinde på grund af forældelse, dog kan undlade anvendelse af nogen foranstaltning eller benytte advarsel.⁴⁶⁾

Som det fremgår af det historiske afsnit, er grønlandsk ret præget af, at man ikke som i Danmark idømmer foranstaltninger efter et i praksis udviklet takstsystem. *Der har hidtil ikke vist sig nogen tendens til at holde foranstaltningerne inden for bestemte rammer afhængige af de forskellige forbrydelseskategorier.* I straffeloven spiller strafferammesystemet bl. a. den rolle, at det beskytter de kriminelle mod straffe, som går ud over den angivne maximalgrænse for straffen for den begåede forbrydelse.

Uanset at man ikke i hidtidig grønlandsk ret har haft noget strafferammesystem, synes der dog ikke at være pålagt foranstaltninger, som af den almindelige befolkning eller administrationen er blevet betegnet som overgreb. I mange tilfælde, hvor reaktionen efter nogen tids forløb fra myndighedernes side er blevet opfattet som for indgribende, har man været tilbøjelig til at forandre den trufne afgørelse, således at foranstaltningerne blev mindre indgribende. Det er bemærkelsesværdigt og et overordentligt vigtigt grundlag for lovens foranstaltningssystem, at de manglende grænser for anvendelsen af foranstaltninger *ikke har ført til pålæggelse af for vidtgående foranstaltninger hverken med hensyn til foranstaltningernes art eller deres længde.* Det er ligeledes vigtigt, at de manglende rammer og mangelen på skrevne regler ikke har været til hinder for, at de *domfældte i meget vidt omfang bevaredes i det almindelige samfundsliv*⁴⁷⁾. Bortset fra de få tilfælde hvor indespærring i kortere perioder har været anvendt helt eller delvist, har lovovertræderne i det væsentlige kunnet leve en normal, social tilværelse i foranstaltningstiden.

Baggrunden for disse særlige forhold er ikke alene at søge i en inden for de små, grønlandske samfund herskede stærk solidaritetsfølelse og et indgående indbyrdes kendskab, men også i at *de geografiske forhold medfører, at man kan lade domfældte fær-*

⁴⁶⁾ Jvfr. §§ 85, pkt. 1 og 86, stk 1.

⁴⁷⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 36.

des frit og dog forhindre, at de unddrager sig tilsyn og kontrol. Dertil kommer, at der hidtil i Grønland har været et meget stort behov for arbejdskraft, hvilket i særlig grad har medført tendenser til at bevare selv folk, der har begået mere alvorlige lovovertrædelser, i det normale samfundsliv.

Lovens regler om foranstaltninger „tilsigter“ at bevare disse væsentlige træk i hidtidig grønlandsk ret. Det har ved lovens tilblivelse spillet en ikke uvæsentlig rolle, at *det grønlandske reaktionssystem i denne henseende stemte med moderne kriminalpolitiske principper*, som går ud på, i hvert fald over for kriminelle af den alvorligere type, at anvende individuelle behandlingsmetoder, og som lægger vægt på at lette de kriminelle vejen tilbage til en normal, social tilværelse⁴⁸).

De største vanskeligheder i forbindelse med gennemførelsen af reglerne om foranstaltninger har været dansk frygt for, at det manglende takst- og strafferammesystem ville udsætte lovovertræderen for *vilkårlighed*, samt at den vide adgang til individuel behandling med særlig hensyntagen til den enkelte lovovertræders personlige og milieumæssige forhold skulle kunne svække *lovens generalpræventive funktion* og krænke *den almindelige retsfølelse* i tilfælde, hvor særlig grove forbrydelser er blevet begået⁴⁹).

Med hensyn til spørgsmålet om „forbryderens magna carta“ bygger loven på den antagelse, at *den væsentligste garanti mod vilkårlighed ligger i domstolskontrollen*, derunder særlig i, at der er en meget vid adgang til at ændre trufne afgørelser ved påny at prøve sagen for retten⁵⁰). Hvad angår spørgsmålet om lovens generalpræventive funktion og faren for, at retsfølelsen krænkes, kan det først bemærkes, at *kriminaliteten under den hidtidige tilstand, hvor der ingen skrevne regler fandtes, ikke var påfaldende stor*, og at det synes i det væsentlige at have været *andre former for social kontrol, som har begrænset kriminaliteten*. Dernæst kan det siges, at der vel kan forekomme tilfælde, hvor en idømt foranstaltning af visse grupper af befolkningen opfattes som for mild navnlig i tiden umiddelbart efter gerningens begåelse, men at der på den anden side i *loven ligger vid mulighed for en hensyntagen til samfundets holdning over for lovovertræderen og hans gerning*.

Lovens foranstaltninger opregnes i § 85⁵¹):

⁴⁸) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 36.

⁴⁹) Jvfr. folketingets forhandlinger 5. februar 1954 sp. 3102.

⁵⁰) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 36 og folketingets forhandlinger 5. februar 1954 sp. 3103 og 3112, hvor betydningen af dommernes egnethed fremhæves.

⁵¹) Jvfr. hertil det italienske forslag af 1921 art. 39—43, der har været mønster ved bestemmelsens udformning.

- 1) advarsel,
- 2) bøde,
- 3) beskikkelse af tilsyn,
- 4) anvisning af eller forbud imod ophold på bestemt sted,
- 5) tvangsarbejde,
- 6) tvangsuddannelse,
- 7) lægelig begrundet kur eller anstaltsbehandling,
- 8) forvaring,
- 9) andre indskrænkninger i handlefriheden og
- 10) konfiskation.

I det oprindelige udkast var *advarsel* ikke medtaget, endskønt denne foranstaltning har været anvendt overordentlig hyppigt i grønlandsk ret. Grunden var, at det overvejedes at optage regler herom i den grønlandske retsplejelov. Straffelovskommissionen fandt imidlertid, at bestemmelser herom hørte hjemme i kriminalloven⁵²⁾.

Ved udarbejdelsen af det første udkast overvejedes det for at gøre foranstaltningssystemet fuldstændigt — i lighed med det italienske straffelovsforslag af 1921 — at medtage regler om pålæggelse af *erstatning*⁵³⁾. Sådanne regler blev imidlertid ikke indsat i udkastet, i første række fordi man i det hele stod usikker over for den grønlandske erstatningsret, ligesom man ud fra traditionelle retsdogmatiske synspunkter tog afstand fra at optage civilretlige regler i loven. I betragtning af at mange grønlandske sager, navnlig vedrørende formuekrænkelser, er blevet afgjort alene med erstatning, havde det formentlig været mest hensigtsmæssigt, om erstatning var blevet nævnt som en foranstaltning i loven. Her som på mange af lovens andre områder har det imidlertid været nødvendigt at indgå på kompromis med dansk retstradition.

Det bestemmes i § 86, at retten, samtidig med at den ved dom fastslår, at tiltalte har begået en forbrydelse, skal træffe bestemmelse om, hvilken eller hvilke af lovens foranstaltninger, der skal anvendes. *Hvor forholdene taler derfor, kan retten undlade at træffe bestemmelse om anvendelse af nogen foranstaltning.* Bestemmelsen understreger adskillelsen af *skyldfastsættelsen fra sanktionsfastsættelsen*. Reglen indebærer, at retten i dommen eksempelvis kan fastslå, at der er begået en alvorlig forbrydelse, samtidig med at den i forbindelse med spørgsmålet om foranstaltning kan begrunde, hvorfor en lidet indgribende foranstaltning er blevet idømt, eller man helt har undladt at anvende nogen foranstaltning⁵⁴⁾. Man har her mulighed for at fastslå, at en *bestemt*

⁵²⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 54, bilag 3.

⁵³⁾ Jvfr. forslaget art. 90.

⁵⁴⁾ lovforslagets bemærkninger p. 36.

handling fra et socialt synspunkt er uønsket, samtidig med at man under hensyn til gerningsmandens individuelle forhold undlader at anvende nogen foranstaltning over for ham.

Reglen om, at retten, selv når den finder tiltalte skyldig i en lovovertrædelse, kan undlade at bringe nogen foranstaltning i anvendelse, svarer ikke til nogen bestemmelse i den danske straffelov, men den dækker i det væsentlige dansk rets regler om frifindelse på grund af forbigående utilregnelighedstilstande samt reglerne om strafbortfald⁵⁵).

Personer, som man efter straffeloven ville betegne som utilregnelige, skal efter kriminalloven ikke frifindes, hvilket er en direkte følge af, at sondringen mellem straf og andre retsfølger af forbrydelsen er opgivet.

Det er et påfaldende træk ved loven, at den ikke indeholder regler om *betingede domme*. Dette kan så meget mere virke ejendommeligt, som probationsinstituttet indtager en fremtrædende plads i nyere straffelove og i den moderne kriminalvidenskabelige debat. Det oprindelige udkast indeholdt ikke regler om betingede domme, hvorimod straffelovskommissionen foreslog, at sådanne regler skulle optages i loven⁵⁶). Justitsministeriet tiltrådte imidlertid på dette punkt det oprindelige udkast, idet man fandt, at værdien af denne reaktionsform ville være meget problematisk, når det tages i betragtning, at lovens foranstaltninger i forvejen tillader en betydelig differentiering af reaktionen mod kriminelle handlinger, at der i forslaget er lagt vægt på at hjemle adgang til senere at træffe bestemmelse om hensigtsmæssige ændringer af den første afgørelse, f. eks. når denne går ud på beskikkelse af tilsyn, og at i hvert fald en ny lovovertrædelse vil gøre en betinget dom ret betydningsløs. Under hensyn hertil skønnede justitsministeriet, at betingede domme kunne virke som en unødigt komplikation af foranstaltningssystemet, som i forvejen tilstræber at udfylde netop den funktion, som straffeloven tillægger de betingede domme.

Folketinget fulgte Justitsministeriets forslag⁵⁷). Det må erkendes, at der kan foreligge situationer, hvor lovens foranstaltningssystem ikke til fulde opfylder den funktion, som de betingede domme har. Som det straks vil ses, vil dette dog næppe have større praktisk betydning.

§ 86 bestemmer i stykke 2, at afgørelsen om foranstaltninger skal træffes *under hensyntagen til gerningens beskaffenhed og til samfundets interesse i at modvirke handlinger af den på-*

⁵⁵) Lovforslagets bemærkninger p. 36.

⁵⁶) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 55—56, bilag 3.

⁵⁷) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 63, bilag 4 og folketingsudvalgets betæning af 28. januar 1954 p. 2—3.

gældende art, med særligt henblik på gerningsmandens personlighed og på, hvad der skønnes at være nødvendigt for at afholde ham fra at begå yderligere lovovertrædelser. Det blev i straffelovskommissionen indgående drøftet, hvorvidt denne bestemmelse i tilstrækkelig grad fremdrog hensynet til forbrydelsens grovhed og farlighed⁵⁸). Et flertal i kommissionen anlagde det synspunkt, at selv om den begåede forbrydelse altid vil være det, som i første række springer i øjnene, er det en selvfølge, at dette faktum ikke behøver og efter hele lovens princip ikke bør dominere en bestemmelse om foranstaltningernes formål.

Det var ved udarbejdelsen af loven forbundet med betydelig vanskelighed at fastsætte den underste grænse for anvendelsen af de mere indgribende foranstaltninger som tvangsarbejde, tvangsuddannelse og forvaring. Der har i alle instanser været enighed om, at *de mere indgribende foranstaltninger ikke bør kunne finde anvendelse over for bagatelkriminaliteten*⁵⁹). § 87 bestemmer derfor, at disse særligt indgribende foranstaltninger kun bør komme til anvendelse, når *såvel den begåede lovovertrædelse som gerningsmandens personlighed indicerer, at der er tale om et „forhold af alvorligere karakter“*.

Det vil føre for vidt her at komme ind på de forhold, som kan begrunde, at der idømmes mindre indgribende foranstaltninger, eller at der slet ingen foranstaltninger idømmes⁶⁰).

Set fra et principielt strafferetsteoretisk synspunkt knytter den største interesse sig utvivlsomt til reglerne i §§ 90 og 92. Ved alle lovens foranstaltninger med undtagelse af advarsel, bøde og konfiskation opstår spørgsmålet om deres *varighed*. I lovens §§ 90 og 92 åbnes der mulighed for idømmelse af en *foranstaltning på ubestemt tid* eller for fastsættelse af en *længste tid, der højst kan være 10 år*. Det vil aldrig på dommens tidspunkt være endeligt afgjort, hvor længe den idømte foranstaltning reelt skal vare.

Man overvejede i straffelovskommissionen, om det ikke i visse tilfælde kunne være praktisk at have adgang til at idømme tvangsarbejde tidsbestemt, idet man fandt, at en sådan fremgangsmåde kunne tænkes anvendt over for personer, som har begået mere ordinære lovovertrædelser, og over for hvem ingen særbehandling er indiceret. Man fandt imidlertid ikke tilstrækkelig anledning til at gøre et sådant brud på lovens principper, men fulgte udkastet, idet man henviste til, at det i Grønland formentlig vil

⁵⁸) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 37.

⁵⁹) Jvfr. Hurwitz l. c. p. 112 og lovforslagets bemærkninger p. 37.

⁶⁰) I lovens § 88 findes regler, som svarer til den danske straffelovs §§ 13, stk. 2, 22, 23, stk. 1 og 84, stk. 1 nr. 2—9. Endelig indeholder reglen en bredt formuleret bestemmelse, som skal dække de i den danske straffelov § 85 omhandlede situationer af formindsket strafværdighed.

være tilstrækkeligt at idømme bøde for en lang række lovovertrædelser, som i Danmark medfører kortere frihedsstraf⁶¹⁾.

Reglen om idømmelse af længstetid adskiller sig i realiteten ikke fra straffelovens regler om idømmelse af straf på bestemt tid, idet det jo i almindelighed ikke indebærer, at den pågældende skal afsone hele straffetiden. Det væsentlige ved kriminallovens ordning er, at man bevarer muligheden for afkortning, hvis der senere skulle vise sig holdepunkter for en ændring af den trufne afgørelse. Dertil kommer, at det er et synspunkt, som går gennem hele lovens foranstaltningssystem, at *der bør lægges hindringer i vejen for, at der i retspraksis udvikler sig et taktsystem, der udviser de individualiseringsmuligheder, som loven lægger så stor vægt på*. Man må i denne forbindelse erindre, at der i medfør af den ovennævnte § 4 er mulighed for at henvise en sag til afgørelse i Danmark, en fremgangsmåde, som vil være praktisk i de fleste af de tilfælde, hvor der opstår særlig trang til at idømme en tidsbestemt frihedsberøvelse⁶²⁾.

Begrundelsen for, at længstetiden ikke kan fastsættes højere end 10 år, er, at det i almindelighed vil være muligt og hensigtsmæssigt at angive en maximumstid for en idømt foranstaltningsvarighed, og ligedeles at dette maximum må kunne holdes inden for et tidsrum af 10 år. Hvis det på forhånd skønnes, at en længere tid er nødvendig for at opnå de virkninger, som tilsigtes ved lovens regler, vil enhver tidsangivelse formentlig være behæftet med så stor usikkerhed, at den lige så godt kan opgives⁶³⁾.

Bortset fra tilfælde, hvor det er vanskeligt at udøves noget skøn over, hvor længe det vil være nødvendigt at opretholde en foranstaltning, synes det påkrævet at skabe en vis fasthed i afgørelsen ved at foreskrive en længstetid, *således at bestræbelserne rettes mod at opnå den fornødne virkning inden for dette tidsrum*. Viser det sig, at den valgte foranstaltning ikke er passende, vil den kunne erstattes med en anden. Reglerne herom findes i § 92.

Under behandlingen i folketingsudvalget indsattes en regel om, at tvangsarbejde ikke blot skal kunne idømmes ud fra terapeutiske synspunkter, men også når hensynet til samfundets interesse i at modvirke lovovertrædelserne gør det påkrævet, og det ikke er muligt at finde nogen anden egnet foranstaltning⁶⁴⁾. Denne regel fremhæver det synspunkt, som i forvejen havde fundet udtryk i lovens § 86, at foranstaltninger vel fastsættes med særligt henblik på gerningsmandens personlighed, men under fornøden hensyntagen til gerningens beskaffenhed og til samfundets interesse i at modvirke gerninger af den pågældende art.

⁶¹⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 58, bilag 3.

⁶²⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 58, bilag 3.

⁶³⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 38.

⁶⁴⁾ Jvfr. folketingsudvalgets betænkning af 28. januar 1954 p. 4.

Indsættelsen af denne tilføjelse fremhæver de repressive elementer i tvangsarbejdet og medførte som konsekvens en tilføjelse til reglerne i § 90 om foranstaltningers varighed, gående ud på, at tvangsarbejde, som idømmes, uden at der foreligger nogen indikation for behandling, altid skal have en længstetid. I udvalget gav man som begrundelse for denne regel, at det er et skøn over, hvad generalpræventive og andre samfundsmæssige hensyn tilsiger, som i disse tilfælde ligger til grund for fastsættelsen af foranstaltningens varighed, hvorfor der ikke i samme grad som for andre foranstaltningers vedkommende foreligger mulighed for at lade foranstaltningens varighed bero på et senere foretaget skøn over, om forholdene på dette tidspunkt tilsiger foranstaltningens opretholdelse eller forandring.

Bag ved tilføjelsen ligger et krav fra de grønlandske kredsdommere⁶⁵⁾, som i september 1953 på et møde udtalte, at der var en trang til at udvide adgangen til at idømme tvangsarbejde, således at det ikke som i lovudkastet kun kunne pålægges, når forbrydelsen må betragtes som udslag af gerningsmandens arbejdsuvilje, men at det også skulle kunne pålægges, når der var en trang til en mere indgribende reaktion mod en lovovertræder, uden at det samtidig var muligt at konstatere noget præcist behandlingsbehov hos ham.

Den anden hovedhjørneste i lovens foranstaltningssystem findes i § 92, som i alle tilfælde, hvor en tidsmæssig foranstaltning er idømt, giver domfældte og påtalemyndigheden en *adgang til at få spørgsmålet om ophævelse af en foranstaltning på prøve eller endeligt forelagt domstolene*. Påtalemyndigheden har pligt til at benytte denne adgang, når den skønner, at forudsætningen for den idømte foranstaltning er forandret eller ophørt med at være til stede.

Når retten har idømt en tidsmæssig foranstaltning, vil den til *enhver tid kunne forandre den oprindelige eller en eventuelt senere ændret afgørelse om foranstaltningens art, ligesom den vil kunne ophæve foranstaltningen foreløbigt eller endeligt*. Hvis en maximaltid er fastsat, vil det dog ikke kunne bestemmes, at foranstaltningen forlænges herudover. Der vil heller ikke være mulighed for at forandre en foranstaltning, så at den bliver af væsentlig mere indgribende art, medmindre der er taget forbehold herom i den oprindelige dom.

Disse regler tilsigter at yde domfældte retsbeskyttelse og tjener endvidere til at opfylde de vigtigste af de funktioner, som reglerne om betingede domme har i den danske straffelov⁶⁶⁾. Hvis eksem-

⁶⁵⁾ Lægdommere indført ved den tidligere nævnte lov af 1951 om rettens pleje i Grønland § 6.

⁶⁶⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 38.

pelvis en person har begået en alvorlig forbrydelse, og retten står usikkert over for, om det er nødvendigt straks at idømme en mere indgribende foranstaltning, har den adgang til at idømme tilsyn med angivelse af længstetid og så i dommen tage forbehold om, at en mere indgribende foranstaltning senere vil kunne idømmes. Det må bero på den fremtidige praksis, hvor præciseret det pågældende forbehold skal være; men det må anses for at være af væsentlig betydning, at retten ikke på forhånd binder sig til at anvende en bestemt foranstaltning senere hen. Det er jo netop lovens vigtigste princip, at domstolene til enhver tid stilles så frit som muligt med hensyn til valget af foranstaltning over for den pågældende lovovertræder, således at der kan blive taget vidtgående hensyn til domfældtes aktuelle situation. Det blev under forhandlingerne i straffelovskommissionen fremhævet, at de mere ubestemte forbehold i dommene ikke på samme måde som betingede domme lader en konkret trusel hænge som et damoklessværd over domfældtes hoved. Det er vanskeligt at tage stilling til, hvorvidt dette er rigtigt. Der er næppe nogen afgørende forskel på, om domfældte kan påregne en bestemt strafs fuldbyrdelse, hvis han ikke overholder de givne vilkår, eller om han står mere ubestemt med hensyn til, hvad der vil ske, når han dog må være forberedt på, at han kan blive udsat for en alvorlig reaktion.

Som yderligere garantier for at foranstaltninger ikke pålægges og opretholdes for længere tid end nødvendigt, findes der i § 92 en regel om, at hvis en begæring fra domfældte om foranstaltningens ophævelse eller ændring ikke tages til følge af retten, kan ny begæring fremsættes efter visse tidsfrister, og *hvis foranstaltningen er idømt på ubestemt tid, har påtalemyndigheden pligt til senest 3 år efter domsafsigelsen og derefter hvert andet år at foranledige spørgsmålet om foranstaltningens opretholdelse forelagt retten.*

Den stadige adgang til at få idømte foranstaltninger prøvet ved domstolene tillægges ikke alene terapeutisk og pædagogisk betydning, men betragtes også som en garanti mod vilkårlig eller uhensigtsmæssig behandling af domfældte.

Det fremhæves udtrykkeligt i lovforslagets bemærkninger, at man anser *benådningsinstituttet overflødiggjort* på grund af den stadige adgang til at forandre og ophæve idømte foranstaltninger. Benådningsinstituttet har en nøje sammenhæng med de traditionelle straffesystemer, hvor straffetidens længde som regel ikke kan afpasses efter individuelle hensyn, og hvor det ikke er praktisk muligt på anden måde end gennem benådning at tage hensyn til senere opståede forhold, der kan motivere en afbrydelse af afsoningen⁶⁷⁾.

⁶⁷⁾ Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 38—39.

Det fremgår af foranstaltningssystemets principper og har fundet udtryk i § 93, at hvor der *under fuldbyrdelsen af en foranstaltning kommer nye lovovertrædelser til pådømmelse*, er retten, hvad enten det nye forhold er begået før eller efter den første dom, alene bundet af lovens almindelige regler om fastsættelse af foranstaltninger⁶⁸). Dette vil også gælde, hvis en lovovertræder, hvis sag er under appel til højere instans, f. eks. til højesteret, begår en ny lovovertrædelse. I så fald skal sagen på grund af den totalvurdering, som loven kræver som grundlag for valg af foranstaltning, påny behandles i første instans, som skal tage stilling til, hvorvidt det nye forhold gør en anden eller andre foranstaltninger påkrævet.

Det følger af lovens foranstaltningsregler, at dommeren kan spille frit på de forskellige foranstaltninger i det omfang, han skønner, de er indicerede. Han kan vælge en eller flere foranstaltninger i kombinationer. Han kan fastslå skyldspørgsmålet og undlade foranstaltninger, og i alle tilfælde vil der være mulighed for senere at ændre foranstaltningerne, f. eks. bevare een foranstaltning og lade en eller flere bortfalde eller helt at standse fuldbyrdelsen, *alt på grundlag af domstolens skøn i det øjeblik, sagen forelægges til prøvelse*.

Jeg skal ikke komme ind på en nærmere gennemgang af *de enkelte foranstaltninger*, men her henviser til det historiske afsnit, idet lovens regler om foranstaltningernes art i det store og hele bygger på den grønlandske tradition. Det skal kun bemærkes, at der, iøvrigt også i overensstemmelse med hidtidig praksis, er hjemmel til anbringelse i sindssygehospital og på åndssvageanstalt i Danmark, hvorimod der ikke er hjemmel til at dømme nogen til anbringelse i psykopatanstalt eller forvaring i Danmark. Ikke blot psykiske, men også *legemlige tilstande* kan jvfr. § 106 stk. 2 indicere lægelig behandling af en lovovertræder. Såvel et mindretal i straffelovskommissionen som justitsministeriet nærede betænkeligheder ved bestemmelsen, som iøvrigt begrundedes med, at erfaringerne i Grønland i særlig grad har vist, at der kan bestå en nær sammenhæng mellem kriminalitet og alvorlig legemlig sygdom, når den medfører socialt handicap. Reglen bevarede i statsministeriets endelige forslag, som på dette punkt fandt fuld tilslutning i folketinget⁶⁹).

Forvaring er den eneste foranstaltning, der indebærer en afsondring af domfældte fra omverdenen. Den kan bringes til anvendelse over for lovovertrædere, der må betragtes som *erhvervs- eller vanemæssige eller særlig farlige forbrydere, når hensyn til samfundets sikkerhed gør det påkrævet*. Foranstaltningen fuld-

⁶⁸) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 39.

⁶⁹) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 42 og p. 60, bilag 3.

byrdes i en bygning eller lejr, hvor det er muligt at holde den forvarede afsondret fra omverdenen. En egentlig forvaringsanstalt findes endnu ikke, hvorfor man indtil videre må fortsætte den hidtidige grønlandske praksis, hvorefter sådanne personer anbringes i interimistisk indrettede rum. Loven kræver, at den forvarede kun i det omfang, hensynet til retssikkerheden gør det påkrævet, afsondres fra omgangen med andre mennesker, og at han såvidt muligt beskæftiges med arbejde, hvortil han er egnet, eller hvis det skønnes formålstjenligt oplæres i et for ham passende erhverv⁷⁰).

Bortset fra *konfiskation*, *bøde* og *tvangsarbejde* når det idømmes, uden at indikation for behandling er til stede⁷¹), indebærer samtlige andre foranstaltninger behandling eller opdragelse af lovovertræderen. Forsåvidt angår *tilsyn*, har foranstaltningen det umiddelbare mål at give domfældte støtte til en bedre social tilpasning⁷²). *Anvisning af ophold på bestemt sted*, *forvisning*, tilsigter umiddelbart at give domfældte milieuforandring, medens *forbud mod ophold på bestemte steder* har til opgave at forhindre domfældtes adgang til steder, der i særlig grad udsætter ham for at begå forbrydelser⁷³). *Tvangsuddannelse* tilsigter umiddelbart at give domfældte en varigere opdragelse eller uddannelse. *Det gælder samtlige disse foranstaltninger, at de ikke indebærer domfældtes indespærring*.

Andre indskrænkninger i handlefriheden består i *fortabelse af visse rettigheder*⁷⁴). De omfatter yderligere adgang til at idømme *afholdspålæg*⁷⁵). Endelig indeholder loven regler om *konfiskation*, der i det store og hele svarer til reglerne i straffeloven⁷⁶).

Det oprindelige udkast indeholdt regler om etablering af et såkaldt *foranstaltningsnævn*. Baggrunden for disse regler var, at man under hensyn til, at loven i de fleste tilfælde skal administreres af lægmænd, fandt det påkrævet i videst muligt omfang at inddrage lægeligt og pædagogisk skøn i bedømmelsen af, hvorledes den enkelte lovovertræder skal behandles. Den individualisering af forbrydelsesfølgerne, som er et særkende for den grønlandske kriminalret, havde hidtil været mulig, fordi *alle i de små grønlandske samfund, deriblandt også dommerne, havde et ind-*

⁷⁰) Jvfr. §§ 107, 108.

⁷¹) Jvfr. § 102 2).

⁷²) Jvfr. § 97.

⁷³) Jvfr. §§ 100, 101.

⁷⁴) Jvfr. § 110, der bestemmer, at borgerlige rettigheder ikke kan fortabes, hvorimod ret til stilling, hverv eller virksomhed kan frakendes i tilfælde af misbrug eller ved lovovertrædelsen indiceret fare for misbrug.

⁷⁵) Jvfr. 111.

⁷⁶) Jvfr. 112.

gående kendskab til retskredsens beboere. Under den kommende udvikling kunne man forvente en koncentration af befolkningen på større steder, ligesom den nye retsplejeordning i større omfang end hidtil ville indebære, at personer, som savner lokalkendskab, ville deltage i retsplejen.

Fra såvel kredsdommernes som politiets side har man imidlertid ytret ønske om, at foranstaltningsnævnene, som også skulle være en tilsynsorganisation, ikke foreløbig sættes i kraft, idet man dels endnu ikke finder dem nødvendige, dels mange steder savner kvalificerede personer til varetagelse af nævnenes opgaver. Reglerne om foranstaltningsnævn er inspireret af tilsvarende bestemmelser i det italienske straffelovsudkast af 1921⁷⁷⁾, og det er muligt, at instituttets indførelse i Grønland ikke har været tilstrækkeligt begrundet i et eksisterende behov derfor.

IV. Afsluttende sociologiske synspunkter.

Det påpeges i bemærkningerne til lovforslaget, at man i den kommende tid må forudse forandringer i det grønlandske samfunds struktur, og at der næppe er tvivl om, at det vil vise sig nødvendigt senere at supplere eller ændre lovens regler. Bemærkningerne tillægger det derfor stor betydning, at man i fremtiden regelmæssigt foretager undersøgelser af, hvordan loven fungerer i praksis⁷⁸⁾.

Tanken blev taget op under folketingsdebatten, idet Venstres ordfører udtalte, at det antagelig ville være hensigtsmæssigt at fortsætte de retssociologiske undersøgelser, hvorpå loven bygger⁷⁹⁾. Under udvalgsbehandlingen blev spørgsmålet yderligere drøftet med det resultat, at man foreslog indsat en bestemmelse om, at „Loven skal optages til revision i folketingsåret 1959—60. Revisionsforslaget skal være ledsaget af en på regelmæssige undersøgelser grundet beretning om, hvorledes loven har virket i den forløbne periode“⁸⁰⁾. I en af udvalget afgivet tillægsbetænkning hedder det, at statsministeren i anledning af udtalelser fremsat ved lovforslagets 2. behandling har givet tilsagn om, „at en beretning om lovens virkninger, affattet på grundlag af retssociologiske undersøgelser, vil blive forelagt for folketinget — —, hvadenten man — — finder det påkrævet at ændre loven eller ikke“⁸¹⁾.

Baggrunden for denne formentlig enestående revisionsbestemmelse er, at man i en så vigtig sag, hvor det drejer sig om for før-

⁷⁷⁾ Jvfr. art. 101 om „Consigli di patronato“.

⁷⁸⁾ Jvfr. p. 26.

⁷⁹⁾ Jvfr. folketingets forhandlinger 29. oktober 1953, sp. 540.

⁸⁰⁾ Jvfr. betænkning af 28. januar 1954 p. 5 og lovens § 121, stk. 2.

⁸¹⁾ Jvfr. tillægsbetænkning af 12. februar 1954.

ste gang at indføre et skrevet reaktionssystem i samfund med kulturtraditioner forskellige fra vore, ikke har villet nøjes med at følge udviklingen alene på basis af administrationens vurderinger og almindelige betragtninger. Ikke blot er der tale om en lovtype, hvortil man savner praktisk kendskab, men selve det at indføre detaljerede skrevne regler i relativt „uberørte“ samfund vil kunne afføde virkninger, hvis art og rækkevidde man ikke kan forudse.

Det retlige reaktionssystem, som har fundet verbalt udtryk i kriminalloven, er vistnok typisk for samfund med primærgruppepræg. *Vilhelm Aubert* har fremdraget træk ved primærgruppen, som er relevante i denne sammenhæng. I den lille gruppe, hvor alle, indbefattet retshåndhæverne, har en førstehånds og kontinuerlig social kontakt, kan begyndende småkrænkelser „mødes med små, men hyppige og elastisk tilpassede sanktioner“. Der findes i samfund af denne type langt større muligheder for en smidig tilpasning af reaktionerne end i storsamfundet. *Aubert* ser i kriminalloven et „forsøg på at bygge den strafferetlige kontrol ind i smågruppernes kontinuerlige sociale kontrol“⁸²).

Jeg har tidligere i dette tidsskrift påpeget, at reaktionshyppighed og -styrke i primærgruppe-samfund sandsynligvis ofte påvirkes af den omstændighed, at reaktionen i højere grad end den begåede krænkelse vil kunne bidrage til at svække solidariteten mellem samfundets medlemmer og forstærke den ved krænkelser fremkaldte følelse af usikkerhed og disharmoni⁸³). Det bør tilføjes, at selv om den intime sociale kontakt i sådanne samfund i meget vid udstrækning fører til smidigt tilpassede reaktioner, der ikke bryder solidariteten, kan en normkrænkelse undertiden blive følt som et så alvorligt brud på fællesskabet, at den pågældende udstødes af samfundet.

Under kriminallovens behandling i folketinget var man iøvrigt opmærksom på sammenhængen mellem reaktionssystemet og den sociale struktur. Venstres ordfører udtalte, at den grønlandske kriminalret ikke alene er begrundet i den grønlandske befolknings udviklingsstadium, „men også i geografiske og lokale forhold, i sociologiske forhold. Det er et lovforslag, der egner sig for den lille gruppebefolkning, principielt uden hensyn til race og udvikling hos de mennesker, der hører til gruppen“⁸⁴).

Den omstændighed, at man i primærgruppe-samfundet så indgående kender normkrænkeren og hans individuelle og sociale forudsætninger, og den omstændighed, at man i det væsentlige

⁸²) Jvfr. *Vilhelm Aubert*, Om straffens sociale funktion, Akademisk forlag, Oslo 1954, p. 161 ff., særlig p. 162.

⁸³) Jvfr. NTfK 1950 p. 21—22.

⁸⁴) Jvfr. folketingets forhandlinger 29. oktober 1953, sp. 539.

kender hans adfærdsmønster, samt at man på grund af de enkle og overskuelige forhold til enhver tid kan føre tilsyn med ham, bevirker formentlig, at man ikke føler den angst og utryghed, som man i storsamfundet føler over for den, som man kun kender fra pressereferaterne om hans forbrydelse. Jo mindre man ved om den, som har begået en oprørende forbrydelse, jo mere fremtræder han blot for en som „forbryder“. Jo mere man kender til ham, jo mere vil hans almindelige, menneskelige egenskaber træde frem for en. Dette forklarer til en vis grad det udifferentierede krav om repressive reaktioner, som man finder langt hyppigere i storsamfundet end i primærgruppe-samfundet.

Det fremgår af det anførte, at kriminalloven i det væsentlige kan forklares som en *formalisering af primærgruppens reaktions-system*. De grønlandske samfund har imidlertid ikke udelukkende karakter af primærgrupper. Med den voksende koncentration af befolkningen i bestemte byer og med den øgede kontakt med omverdenen sætter forskellige af storsamfundets træk i stigende grad sit præg på de grønlandske samfund.

Man må se den mulighed i øjnene, at gennemførelsen af kriminalloven i sig selv vil kunne fremskynde denne udvikling. *Aubert* har påpeget, at retsregler kan være en „strafferetslig forsvarsmekanisme for retshåndhæverne“. Reglerne skyder ansvaret for afgørelsen fra den individuelle dommer over til et upersonligt, abstrakt sæt af regler. Han fremhæver, at kriteriet på en rigtig afgørelse ofte har lidet at gøre med de psykologiske og sociale virkninger af den enkelte sags udfald, men at det afgørende for retshåndhæverne ofte vil være, at de føler sig i overensstemmelse med de generelle regler⁸⁵).

Kriminallovens system af regler vil kunne bevæge myndighederne til i større omfang at udfolde energi for at komme i overensstemmelse med bestemmelserne, således som de opfatter dem, i stedet for som hidtil at træffe afgørelsen på grundlag af en totalbedømmelse af gerningsmandens situation på det tidspunkt, hvor de får sagen til afgørelse. Dette må ikke forstås således, at retsmyndighederne hidtil har handlet udelukkende ud fra konkrete hensyn. *Deres stillingtagen i konkrete tilfælde er utvivlsomt sket ud fra et sæt af indstillinger, som blot ikke stammede fra skrevne regler, men fra internationale normer og fra forskellige sociale tryk.*

Kriminalloven er ikke noget forsøg på at give den grønlandske befolknings retsopfattelse et formaliseret udtryk. Det grundlag, hvorpå loven er bygget op, omfatter ikke undersøgelser af samfundsmedlemmernes adfærd og indstillinger. Den er alene opbygget på systematiske iagttagelser af konkrete retsreaktioner og på

⁸⁵) Jvfr. l. c. p. 202 ff.

oplysninger om den *geografiske og sociale baggrund for de trufne afgørelser*. Loven er således et forsøg på at give retsmyndighedernes adfærdsmønster udtryk i *retlige termini*. Det er i denne forbindelse interessant, at retsmyndigheder f. eks., som oven for nævnt kredsdommerne og tidligere sysselmændene og kommunerådsmedlemmerne, har haft en væsentlig indflydelse på loven.

Når myndighederne i så høj grad, som det er tilfældet i Grønland, har været indstillet på en individualbehandling af lovovertræderne, skyldes det ikke blot den vide udstrækning, hvori de har haft kendskab til lovovertræderens personlige forhold, men også at antallet af retssager har været så beskedent, at trangen til at forfalde til en rutinemæssig pålæggelse af foranstaltninger efter et takstsystem har været ringe. I det omfang, sagsantallet stiger, vil formentlig trangen til at pålægge foranstaltninger efter visse takster øges.

Ved den grønlandske retsplejelov af 1951 ændredes retshåndhævelsesapparatet således, at der både inden for politiets og i spidsen for domstolenes organisation kom personer, som havde haft deres virksomhed inden for det danske kriminalretlige reaktionssystem. Trods dette er udviklingen dog ikke i synderlig grad gået i retning af det her så kendte takstsystem. Symptomatisk er en udtalelse fra en af de danske overbetjente, som nu i et par år har gjort tjeneste i Grønland: „Det er ejendommeligt at se, hvor hurtigt man selv kan forandre indstilling over for adskilligt. Der er ingen fængsler i Grønland, næppe nok en arrest og detention. Ofte har man stået over for et tilfælde, hvor man i Danmark ville have foretaget anholdelse, men hvor man her efter et øjeblikks overvejelse har trukket på skulderen og har undladt sådan drastisk foranstaltning, — og det er gået alligevel“.

Under lovens tilblivelse, sidst under behandlingen i Folketinget, har man rejst tvivl om lovens generalpræventive funktion⁸⁶). Det er naturligvis umuligt på nuværende tidspunkt at vide, hvilken opdragende og motivsættende funktion loven vil få i forhold til forskellige befolkningsgrupper. Man må nøjes med at henvise til, at loven betegner en udvikling fra en tilstand med uskreven kriminalret, en tilstand, som i hvert fald ikke har ført til nogen opløsning af det grønlandske samfund.

De undersøgelser, som loven foreskriver, og som skal danne grundlag for lovgivningsmagtens standpunkt i revisionsspørgsmålet, kan betegnes som „objektive funktionsundersøgelser“⁸⁷). Principielt består disse af systematiske iagttagelser af a) lovgivningsmagtens kriminalretlige ideer og kriminalpolitiske linier

⁸⁶) Jvfr. den konservative ordfører, som under lovens 1. behandling udtalte, at lovforslaget ikke havde løst dette spørgsmål, se folketingets forhandling 29. oktober 1953, sp. 543.

⁸⁷) Jvfr. Hurwitz l. c. p. 62.

ved lovens tilblivelse sammenholdt med politikken i forhold til Grønland i observationsperioden, b) retshåndhævernes adfærd og indstillinger i kriminelle sager, c) personer, som underkastes lovens foranstaltninger samt d) retsindstillinger hos befolkningsgrupperne inden for lovens anvendelsesområde.

Undersøgelse af lovens relation til *lovgivningsmagten* vil utvivlsomt ikke blive fundet praktisk relevant og kan derfor lades ude af betragtning. Undersøgelsen af *lovens relation til retshåndhæverne* vil formentlig omfatte 3 grupper af myndighedspersoner. Forsåvidt angår *anklagemyndigheden* og *politiet* knytter interessen sig til, i hvilket omfang tiltale rejses for de i kriminalloven omhandlede forhold, og i hvilket omfang politiet henlægger sager af ikke-bevismæssige grunde. Det vil i denne forbindelse også have interesse, hvorvidt og i bekræftende fald på hvilken måde politiet „ordner“ sager underhånden.

Undersøgelsen af retshåndhæverne vil formentlig også omfatte *domstolenes* virksomhed. Interessen knytter sig her til det grundlag, hvorpå domstolene faktisk dømmer. Opmærksomheden vil navnlig kunne rettes mod spørgsmålet, om de skrevne regler „distraherer“ fra den totalvurdering af gerningsmanden og den fordomsfrihed i valg af reaktion, som hidtil har været typisk for praksis i Grønland.

Endelig vil undersøgelserne formentlig komme til at omfatte *de fuldbyrdende myndigheders* virksomhed. Det vil have interesse, at der tilvejebringes viden om, hvorvidt foranstaltningerne fuldbyrdes i overensstemmelse med dommene, og hvis dette ikke er tilfældet, hvilke årsager der da ligger bag.

Indsamlingen og bearbejdelsen af oplysninger om *lovens relationer til de personer, som pålægges foranstaltninger*, vil formentlig ske gennem foretagelse af *kriminologiske* undersøgelser af traditionel type. Et kriminalstatistisk indberetningssystem er i øjeblikket under udarbejdelse.

Hvad endelig angår undersøgelserne af *lovens relationer til den „lovlige“ del af befolkningen*, synes det i øjeblikket tvivlsomt, hvorvidt vanskelighederne ved deres gennemførelse vil komme til at stå i rimeligt forhold til det erfaringsmateriale, som vil kunne opnås ad denne vej. Ud fra disse betragtninger må undersøgelser af kriminallovens og retshåndhævelsens betydning for folks adfærd og indstillinger vist nok foreløbig opgives⁸⁸). Muligvis vil man kunne nå et stykke vej gennem undersøgelser af befolkningsgruppernes „lovkendskab“ og „normindsigt“⁸⁹). Større udbytte

⁸⁸) Jvfr. NTfK 1950 p. 129—30, hvor Andenæs med rette påpeger, at et studium af lovlighedens psykologi er en langt vanskeligere opgave „end den Lombroso tog op“. Se iøvrigt Aubert l. c. kap. 6 og 7.

⁸⁹) Jvfr. om disse begreber Vilhelm Aubert, Torstein Eckhoff og Knut Sveri: En lov i søkelyset, Oslo 1952 p. 122 ff.

kan ventes af undersøgelser af befolkningens holdning til og adfærd over for personer, som, medens de udstår foranstaltninger, færdes frit. Interessen vil i denne forbindelse navnlig være knyttet til iagttagelsen af eventuelle virkninger af den øgede kontakt med europæisk kultur.

Det er indlysende, at disse undersøgelser, som vil blive sammenkædet med lignende undersøgelser vedrørende en kommende grønlandsk ægteskabslov, må gennemføres ved tværvidenskabeligt teamwork. Undersøgelserne befinder sig endnu på det første forberedende stadium.

De bag det foreløbige undersøgelsesprojekt liggende hovedhypoteser går ikke ud på, at loven vil få de eller de special- og generalpræventive virkninger og forholde sig til den almindelige retsfølelse på den eller den måde. *Den grundlæggende antagelse er, at loven vil få en række forskellige virkninger i forhold til de forskellige grupper af individer, som på den ene eller anden måde får med den at gøre, og eventuelt også på de grupper af individer, som ikke direkte kommer i berøring med den^{89a}).*

De nyeste retssociologiske analyser arbejder med begreberne *manifeste og latente funktioner*⁹⁰). Ved de førstnævnte forstås i korthed „de funktioner, som stemmer med det, lovgiverne, juristerne o. s. v. selv har påregnet eller tilsigtet med institutionen, medens de latente er de funktioner, som ikke er taget med i beregningen“. Efter mit skøn kan sondringen, som er af fundamental betydning for funktionsanalyser i sociologien, tilsløre, at afgørelsen af, hvilke manifeste og latente funktioner f. eks. kriminalloven vil få, ikke alene afhænger af *hvis* tilsigtinger der er tale om, men også af *på hvilket tidspunkt* der spørges om, hvilke virkninger der tilsigtes med loven. Det er ingenlunde sikkert, at det, som lovgiverne har tilsigtet med lovens regler, er det samme, som retshåndhæverne tilsigter, når de påberåber sig bestemmelserne i konkrete sager. Det er også muligt, at lovgiverne, når de skal tage stilling til revisionsspørgsmålet, tilsigter andre virkninger af loven, end de har gjort ved lovens tilblivelse.

Jeg finder det med andre ord mindre hensigtsmæssigt at arbejde med sondringen mellem manifeste og latente funktioner ved analysen af så kompleks en social institution som det kriminalretlige reaktionssystem. Det, som er tilsigtet af en person eller persongruppe, er utiltsigtet af andre. Det, som er tilsigtet på et

^{89a}) Når der i det følgende tales om lovens funktioner forstås hermed de nævnte virkninger.

⁹⁰) Robert K. Merton, *Social theory and social structure*, Glencoe 1951 p. 21 ff. Aubert m. fl., *En lov i søkelyset* p. 17, Nordisk sommeruniversitet 1952, København 1953 p. 217, hvor Torstein Eckhoff omtaler begreberne og Aubert, *Om straffens sociale funktion* p. 8 ff.

tidspunkt, er utilsigtet på et andet. Fra et *empirisk synspunkt* må det fremhæves, at *kriminalloven er multifunktionel*. Såfremt man ønsker ud fra en bestemt teori eller ideologi at bedømme lovens hensigtsmæssighed, får det betydning, at man har kendskab til en flerhed af lovens funktioner. Det vil i denne sammenhæng også have betydning, at man kender de geografiske og sociale betingelser for lovens funktioner. Sådant indsigt vil ikke mindst være påkrævet, hvor man ønsker at tage stilling til lovtypens anvendelighed inden for andre samfund.

Skal man give kriminalloven en *strafferetsteoretisk karakteristik*, må man ty til synspunkter, som har fundet udtryk i de såkaldte foreningsteorier⁹¹). Efter disse indgår både repressive og præventive elementer i straffen. Hensynet til disse to elementgrupper har ikke alene fundet udtryk i forarbejderne til loven, men er også kommet til udtryk i lovens bestemmelser⁹²). På *skyldfastsættelsesstadiet* er der mulighed for at give udtryk for afstandtagen, misbilligelse og fordømmelse. På *sanktionsfastsættelsesstadiet*, som i almindelighed vil strække sig over en længere periode, vil der være mulighed for at tage præventive hensyn. Også på dette stadium af den kriminalretlige reaktion går loven dog ud fra, at repressive hensyn vil kunne spille en rolle⁹³).

Karakteriseret på grundlag af foreningsteorien adskiller den grønlandske kriminallov sig ikke principielt fra f. eks. den danske straffelov, som også frembyder betydelige muligheder for at tage såvel repressive som præventive hensyn. En anden ting er, at straffelovens sanktionssystem er mindre smidigt end kriminallovens, hvilket — som nævnt — kan hænge sammen med, at straffeloven er det formaliserede udtryk for storsamfundets reaktionssystem, medens kriminalloven kodificerer primærgruppesamfundets reaktionssystem.

Bag beskrivelsen af det hidtidige grønlandske reaktionssystem og som grundlag for lovens konstruktion ligger hypoteser, som dels er opstået under iagttagelserne i Grønland, dels hidrører fra sociologisk og socialpsykologisk teori⁹⁴). En af de vigtigste hypo-

⁹¹) Jvfr. Hurwitz l. c. p. 97 ff.

⁹²) Jvfr. lovforslagets bemærkninger p. 36 og lovens § 86.

⁹³) § 86 finder anvendelse, også når retten i medfør af § 92 tager stilling til ændring af foranstaltning.

⁹⁴) Jvfr. Franz From, Om oplevelsen af andres adfærd, København 1953 p. 183. From sandsynliggør på eksperimental basis, at „tout comprendre“ ikke altid er „tout pardonner“. I eksperimentet med moralsk forargelse søgte 23 forsøgspersoner at forklare en mands adfærd, men 15 af dem fordømte ham trods forklaringen. From nævner, at der ofte forekommer „forklaringer“, der er at betragte som camoufleret fordømmelse, når manden beskrives som ubegavet, ikke rigtig klog, unormal, meget ungdommelig o. lign.“.

teser går ud på, at *adfærd, som af retshåndhæverne og flere eller færre af samfundsmedlemmerne opleves som normkrænkelser, mødes med afstandtagende indstillinger, som i vidt omfang er emotionelt betingede*. Disse indstillinger kan føre til de mest forskelligartede reaktioner mod dem, der afviger. Efter denne hypotese er såvel tildeling af advarsel, pålæggelse af bøde, dom til lægelig behandling, dom til forvaring og andre sanktioner udtryk for en afstandtagende holdning, der imidlertid *ikke er til hinder for en vidtgående hensyntagen til den enkelte afvigers forudsætninger og behandlingsbehov*.

Den grønlandske kriminallov betegner således ikke noget forsøg på at gennemføre et „etisk neutralt præventions- og behandlingssystem“. Loven er udtryk for samfundets afstandtagen fra „kriminell adfærd“, uanset kriminalitetens årsag. Samfundet „kræver“ sine normer fulgt og vender sig mod den, der afviger. Loven er imidlertid samtidig udtryk for samfundets interesse i, at de kriminalretlige reaktioner ikke bryder den sociale solidaritet eller medfører væsentlige forringelser af lovovertræderens „sociale anvendelighed“.

Der er i denne artikel beskrevet reaktionssystemet i et bestemt samfund. Der er ikke taget stilling til, om systemet kan antages at være anvendeligt for andre samfund. Jeg mener at kunne opstille den hypotese, at et tilsvarende reaktionssystem vil kunne passe — det vil sige, at det ikke-formaliseret findes i — andre samfund med primærgruppe-struktur. Det må dog erkendes, at erfaringsmaterialet er meget ringe. Hvorvidt et reaktionssystem som lovens vil kunne finde anvendelse i mere komplekse samfund, er det vanskeligt at udtale sig om. Kulturmønstret i det pågældende samfund vil naturligvis i denne forbindelse spille en væsentlig rolle. Man har dog lov til at antage, at den fundamentale tendens til emotionel modvirken af afvigende adfærd, men med en vis individuel tilpasning af reaktionerne, er et generelt, socialt træk, som vil kunne genfindes i de mest komplekse samfund⁹⁵). Særtræk ved storsamfundet vil imidlertid sandsynligvis i nogen grad udviske den tendens til individualisering, som man finder i det lille samfund⁹⁶).

⁹⁵) Der er nok megen realitet i Kjerschow's citat l. c. p. 242 fra motiverne til det italienske udkast om at „strafjustitsens problem i sin daglige virken“ for en stor del bliver uforandret, hvadenten straffeloven går ud fra det ene eller det andet grundprincip.

⁹⁶) Udviklingen i sovjetrussisk kriminalret, der bygger på samme principper som det italienske udkast af 1921, er måske symptomatisk i denne henseende, jvfr. om denne lov Hurwitz l. c. p. 103 og den der anførte litteratur.

Det forekommer sandsynligt, at abstrakte principper som lighedsprincippet, retfærdighedsideen, „nulla poena sine lege“ og tilsvarende har en særlig tryghedsfunktion i de store, komplekse samfund, således at en lovtype, som overlader så meget til retshåndhæverne som kriminalloven, ikke vil kunne gennemføres uden væsentlige modifikationer.

Forøget indsigt i menneskelige relationer og dermed følgende forbedrede muligheder for påvirkning af individet og dets omgivelser vil dog måske for storsamfundet kunne betyde en tilnærmelse til det personkendskab, som i det lille samfund er forudsætningen for den individuelt tilpassede reaktion⁹⁷).

Verner Goldschmidt.

⁹⁷) I artiklens første afsnit i tidsskriftets forrige nummer rettes følgende trykfejl: p. 136, linie 3 fra oven „førstekolonisatorisk“ skal være „førkolonisatorisk“ og p. 144, note 21 „sysselområde“ skal være „sysselsråd“. I tabellen p. 143 forekommer i summakolonnerne nogle decimalafrundingsfejl, som forfatteren hæfter for, men som iøvrigt ikke er af meningsforstyrrende karakter. Desuden skal i samme tabel udfor frakendelse af malt i ialt kolonnen 28.3 rettes til 14.7.